

Лекція 22. Наказне провадження.

1. Поняття та особливості наказного провадження.
2. Підстави для видачі судового наказу та порядок розгляду заяв про видачу судового наказу.
3. Підстави та наслідки відмови у видачі судового наказу.
4. Особливості подання та розгляду заяви про скасування судового наказу.
5. Набрання судовим наказом законної сили та видача його стягувачеві.

Поняття та особливості наказного провадження.

У цивільному судочинстві існують різні спрощені процедури. Одним з таких інститутів є наказне провадження, що надає процесу динамізму і підвищує ефективність судового захисту.

Інститут судового наказу в цивільному судочинстві має довгу і складну історію розвитку. Він існував у римському праві, праві Англії, Австрії, Німеччини, Росії та інших країн. Радянське законодавство, ґрунтуючись багато в чому на дореволюційних правових ідеях, зберегло в цивільному процесі судовий наказ. Так, у ЦПК 1923 року передбачалося наказне провадження, що здійснювалося без участі сторін. Боржник був позбавлений можливості подати свої заперечення і докази, а сам судовий наказ міг бути оскаржений тільки в касаційному порядку. В 50-х роках у процесуальному законодавстві України мали місце відхід від начал диспозитивності та змагальності, ріст процесуальної активності суду, тверда регламентація всіх сфер цивільного обороту. Значимість судового наказу була втрачена. Не знаходячи застосування на практиці, цей інститут не був закріплений в ЦПК 1963 р. Зміни, які відбуваються в житті, знайшли відбиття і у процесуальному законодавстві. Як один з ефективних засобів захисту прав кредиторів у ЦПК України 2004 р. відроджений інститут наказного провадження (розділ II ЦПК).

Наказне провадження — це самостійний і спрощений вид судового провадження у цивільному судочинстві при розгляді окремих категорій справ, у якому суддя в установлених законом випадках за заявою про видачу судового наказу особи, якій належить право вимоги, без судового засідання і виклику стягувача та боржника на основі доданих до заяви документів видає судовий наказ, який є особливою формою судового рішення.

Наказне провадження ще можна назвати *не протокольним*, оскільки хід провадження не фіксується у протоколах чи інших процесуальних документах (журналі судового засідання чи ін.) Розгляд проводиться без судового засідання та без повідомлення заявника і боржника (ст. 167 ЦПКУ).

Наказне провадження не є свідченням відсутності спірних правовідносин між сторонами, однак в силу очевидності права вимоги заявника відсутній спір про наявність самого права. Справи наказного провадження визначені законом виходячи з вимог процесуальної економії. Тобто, у деяких справах вимоги, які пред'являються до суду, можуть бути розглянуті на відміну від загальної цивільної процесуальної форми.

Це провадження являє собою спрощеним у порівнянні з позовним, альтернативним йому провадженням у суді першої інстанції і заснованим на письмових доказах. Наказне провадження є специфічною формою захисту прав кредитора за допомогою письмових доказів проти сторони боржника, яка не виконує або неналежним чином виконує свої зобов'язання. У наказному провадженні можливе задоволення лише документально підтверджених і безспірних вимог. Безспірні вимоги заявника у наказному провадженні — це такі вимоги заявника, із яких не вбачається спір про право, тобто це вимоги, що впливають із повністю визначених і неоспорюваних цивільно-правових відносин

Особами, які беруть участь в наказному провадженні є:

- кредитор (стягувач), тобто заявник;
- боржник;

- їхні представники.

Заявником виступає особа, яка звертається до суду із заявою про видачу судового наказу і якій належить право вимоги, що є предметом судового вирішення — стягувач. Заінтересованою особою виступає особа, з якої слід стягнути грошові кошти чи витребувати майно для погашення вимоги заявника, — боржник.

Вирішення справи у порядку наказного провадження стосується видачі судового наказу — судового рішення особливої форми.

Судовий наказ відповідно до ст. 160 ЦПК є виконавчим документом і підлягає виконанню за правилами, встановленими законодавством про виконавче провадження.

Підстави для видачі судового наказу та порядок розгляду заяв про видачу судового наказу.

Справи, які відносяться до наказного провадження, порядок їх розгляду, видачі судового наказу визначені Розділом II (статті 160-173) ЦПКУ.

Предметом розгляду у справах наказного провадження є вимоги (ст. 161 ЦПКУ):

1) заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати та середнього заробітку за час затримки розрахунку;

2) заявлено вимогу про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника;

3) заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та 3 відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості;

4) заявлено вимогу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспоруванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;

5) заявлено вимогу про стягнення аліментів на дитину у твердій грошовій сумі в розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспоруванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;

6) заявлено вимогу про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів;

7) заявлено вимогу до юридичної особи або фізичної особи - підприємця про стягнення заборгованості за договором (іншим, ніж про надання житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення), укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Особа має право звернутися до суду з вимогами, які визначені у частині першій цієї статті, в наказному або в спрощеному позовному провадженні на свій вибір.

Відповідно до ст. 162 ЦПК заява про видачу судового наказу подається до суду першої інстанції за загальними правилами підсудності, встановленими ЦПК.

Форма і зміст заяви про видачу судового наказу

Заява про видачу судового наказу подається до суду у письмовій формі та підписується заявником або його представником.

Відповідно до ст. 163 ЦПК у заяві про видачу судового наказу повинно бути зазначено:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;

2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) заявника і боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України заявника та боржника, реєстраційний номер облікової картки платника податків заявника та боржника (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серію паспорта заявника та боржника (для фізичних осіб - громадян України), а також офіційні електронні адреси та інші дані, якщо вони відомі заявнику, які ідентифікують боржника;

3) ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) представника заявника, якщо заява подається представником, його місце проживання або місцезнаходження;

4) вимоги заявника і обставини, на яких вони ґрунтуються;

5) перелік доказів, якими заявник обґрунтовує обставини, на яких ґрунтуються його вимоги.

До такої заяви додаються:

1) документ, що підтверджує сплату судового збору;

2) документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заява підписана представником заявника;

3) копія договору, укладеного в письмовій (в тому числі електронній) формі, за яким пред'явлено вимоги про стягнення грошової заборгованості;

4) інші документи або їх копії, що підтверджують обставини, якими заявник обґрунтовує свої вимоги.

Також, якщо заяву про видачу судового наказу подано в електронній формі до боржника, який має зареєстровану офіційну електронну адресу, заявник у подальшому повинен подавати будь-які процесуальні та інші документи, пов'язані з розглядом його заяви виключно в електронній формі. А ще заявник має право відкликати таку заяву до її розгляду судом.

Що стосується судового збору за подання заяви про видачу судового наказу, то він справляється розмірі, встановленому законом (ст. 164 ЦПК).

У разі відмови у видачі судового наказу або в разі скасування судового наказу внесена сума судового збору стягувачу не повертається. У разі пред'явлення стягувачем позову до боржника у порядку позовного провадження сума судового збору, сплаченого за подання заяви про видачу судового наказу, зараховується до суми судового збору, встановленої за подання позовної заяви.

Відповідно до ст. 167 ЦПК суд розглядає заяву про видачу судового наказу протягом **п'яти днів** з дня її надходження, а якщо боржником у заяві про видачу судового наказу вказана фізична особа, яка не має статусу підприємця, - протягом **п'яти днів** з дня отримання судом у порядку, передбаченому ч. 5 та 6 статті 165 ЦПК, інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи - боржника. Розгляд проводиться без судового засідання і повідомлення заявника і боржника.

За результатами розгляду заяви про видачу судового наказу суд видає судовий наказ або постановляє ухвалу про відмову у видачі судового наказу.

Судовий наказ оскарженню в апеляційному порядку не підлягає, проте може бути скасований у порядку, передбаченому розділом II ЦПК.

Згідно з ч.1 ст.160 ЦПК судовий наказ є особливою формою судового рішення про стягнення з боржника коштів або витребування майна за заявою особи, якій належить право такої вимоги.

У відповідності зі ст.168 ЦПК у судовому наказі зазначаються:

1) дата видачі наказу;

2) найменування суду, прізвище та ініціали судді, який видав судовий наказ;

3) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) для фізичних осіб) стягувача і боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб),

ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України стягувача та боржника, реєстраційний номер облікової картки платника податків стягувача та боржника (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта стягувача та боржника для фізичних осіб - громадян України, а також інші дані, якщо вони відомі суду, які ідентифікують стягувача та боржника;

4) посилання на закон, на підставі якого підлягають задоволенню заявлені вимоги;

5) сума грошових коштів, які підлягають стягненню;

6) сума судових витрат, що сплачена заявником і підлягає стягненню на його користь з боржника;

7) повідомлення про те, що під час розгляду вимог у порядку наказного провадження та видачі судового наказу суд не розглядає обґрунтованість заявлених стягувачем вимог по суті;

8) відомості про порядок та строки подання заяви про скасування судового наказу;

9) дата набрання судовим наказом законної сили;

10) строк пред'явлення судового наказу до виконання;

11) дата видачі судового наказу стягувачу.

Зазначені у пунктах 9-11 ч. 1 ст. 168 ЦПК відомості вносяться до судового наказу у день його видачі стягувачу для пред'явлення до виконання.

Такий судовий наказ складається і підписується суддею у двох примірниках, один з яких залишається у суді, а другий видається під розписку або надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу, або рекомендованим листом із повідомленням про вручення, чи цінним листом з описом вкладеного після набрання ним законної сили у разі відсутності електронної офіційної адреси.

Особливість судового наказу в цивільному процесі полягає в тому, що він є єдиним судовим актом, що поєднує у собі властивості постанови, що вирішує справу по суті, і виконавчого документа.

Предметом судового наказу є матеріально-правові відносини, безперечність яких встановлена на основі наданих кредитором документів.

Судовий наказ наділяється силою норми матеріального права, а виданий судом наказ являє собою правозастосовчий акт держави."

Судовий наказ — єдина судова постанова, що є безпосередньою сполучною ланкою між цивільним процесом і виконавчим провадженням, оскільки тільки судовий наказ, на відміну від інших судових постанов, звертається до виконання без «проміжних» ланок — виконавчих листів.

В той же час судовий наказ повинен відповідати вимогам законності та обґрунтованості. При цьому обґрунтованість тут проявляється настільки ж специфічно, як і при ухваленні рішень, що складаються з вступної і резолютивної частин. Судовий наказ буде законним і обґрунтованим, якщо суддя при вчиненні необхідних процесуальних дій повністю врахував передбачені законом для його видачі обставини і прийняв постанову відповідно до них, хоча в самому правозастосовчому акті у письмовій формі це не фіксується.

Судовий наказ містить ряд принципів відмінностей від судового рішення:

Рішення може бути ухвалено судом по будь-якій цивільній справі, у ньому може бути викладене владне судження суду по будь-якій заявленій позивачем або відповідачем вимозі. У порядку наказного провадження судом вирішується лише точно визначене коло вимог, судовий наказ не може бути виданий судом по вимогах, які прямо не зазначені в законі.

Рішення ухвалюється судом як результат змагання сторін у межах гласного вирішення справи, у ході якого сторони наводять доводи, покликані підтвердити їх правоту, спростувати аргументи протилежної сторони. Судовий же наказ видається без судового розгляду, без виклику боржника та стягувача у судові засідання, без заслуховування їх пояснень.

Рішення ґрунтується на поясненнях сторін, доказах, наданих сторонами, досліджених у ході судового розгляду. У той же час наказ суду ґрунтується на поданих заявником документах, на повідомлених ним доводах, покликаних переконати суд у тому, що підстави позову не можуть бути спростовані відповідачем і позовні вимоги не можуть бути оскаржені відповідачем, а також на факті відсутності заперечень з боку відповідача або його неявки в суд по виклику, який не має процесуального значення.

Рішення суду, як правило, докладно мотивується, суд зобов'язаний вказати у своєму рішенні обставини, які він встановив і які вплинули на прийняте ним рішення, пояснити, з яких причин не були прийняті ним до уваги інші обставини. Судовий наказ ніяк не мотивується, крім припису суду зобов'язаній особі виконати певні дії, він не містить у собі ніяких пояснень.

Порядок ухвалення рішення чітко і докладно регламентований законом. Рішення ухвалюється судом у нарадчій кімнаті таємно, чого не скажеш про наказ, відносно видання якого закон не настільки категоричний.

Отже, після видачі судом судового наказу, суд відповідно до ст. 169 ЦПК не пізніше наступного дня надсилає його копію (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень, боржникові на його офіційну електронну адресу або рекомендованим листом із повідомленням про вручення, чи цінним листом з описом вкладеного, якщо офіційної електронної адреси боржник не має.

Одночасно з такою копією судового наказу боржникові надсилається копія заяви стягувача про видачу судового наказу разом з доданими до неї документами.

Копія (текст) судового наказу, що містить інформацію про веб-адресу такого рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень, разом з додатками надсилаються фізичній особі - боржнику на адресу, зазначену в документах, передбачених ч. 165 ЦПК, а боржнику - юридичній особі чи фізичній особі - підприємцю - за адресою місцезнаходження (місця проживання), зазначеній в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.

Днем отримання боржником копії судового наказу є день його вручення боржнику, визначений відповідно до ст. 272 ЦПК.

Підстави та наслідки відмови у видачі судового наказу.

Відповідно до ст. 165 ЦПК суддя відмовляє у видачі судового наказу, якщо:

- 1) заява подана з порушеннями вимог ст. 163 ЦПК;
- 2) заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписано або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;
- 3) заявлено вимогу, яка не відповідає вимогам, які зазначені у ст. 161 ЦПК;
- 4) наявні обставини, передбачені ч. 1 ст. 186 ЦПК (відмова у відкритті провадження);
- 5) з моменту виникнення права вимоги пройшов строк, який перевищує позовну давність, встановлену законом для такої вимоги, або пройшов строк, встановлений законом для пред'явлення позову в суд за такою вимогою;
- 6) судом раніше виданий судовий наказ за тими самими вимогами, за якими заявник просить видати судовий наказ;
- 7) судом раніше відмовлено у видачі судового наказу з підстав, передбачених п. 3-6 ч. 1 ст. 165 ЦПК;
- 8) із поданої заяви не вбачається виникнення або порушення права грошової вимоги, за якою заявником подано заяву про видачу судового наказу;
- 9) заяву подано з порушенням правил підсудності.

Про відмову у видачі судового наказу суддя постановляє ухвалу не пізніше **десяти днів** з дня надходження до суду заяви про видачу судового наказу.

Також, у разі якщо в заяві про видачу судового наказу містяться вимоги, частина з яких не підлягає розгляду в порядку наказного провадження, суд постановляє ухвалу про відмову у видачі судового наказу лише в частині цих вимог. У разі якщо заявлені вимоги між собою взаємопов'язані і окремий їх розгляд неможливий, суд відмовляє у видачі судового наказу.

Суддя з метою визначення підсудності, крім випадків подання заяви про видачу судового наказу в електронній формі до боржника, який має офіційну електронну адресу, не пізніше **наступного дня** з дня отримання заяви про видачу судового наказу перевіряє зазначене у заяві місцезнаходження боржника за відомостями, внесеними до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.

У разі якщо боржником у заяві про видачу судового наказу вказана фізична особа, яка не має статусу підприємця, суддя не пізніше **двох днів** з дня надходження такої заяви, крім випадків подання заяви про видачу судового наказу в електронній формі до боржника, який має офіційну електронну адресу, звертається до відповідного органу реєстрації місця перебування та місця проживання особи щодо надання інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання фізичної особи - боржника.

Інформація про місце проживання (перебування) фізичної особи - боржника має бути надана протягом **п'яти днів** з моменту отримання відповідним органом реєстрації місця проживання (перебування) особи відповідного звернення суду.

Також, суддя з метою визначення підсудності може користуватися даними Єдиного державного демографічного реєстру.

Якщо за результатами розгляду отриманих судом відомостей про місцезнаходження боржника - юридичної особи або фізичної особи - підприємця буде встановлено, що заява про видачу судового наказу не підсудна цьому суду, суд не пізніше десяти днів з дня надходження заяви постановляє ухвалу про передачу заяви про видачу судового наказу разом з доданими до неї документами за підсудністю.

У разі якщо отримана судом інформація не дає можливості встановити зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи - боржника, суд відмовляє у видачі судового наказу.

Що стосується наслідків відмови у видачі судового наказу, то відповідно до ст. 166 ЦПК така відмова може бути з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 8, 9 ч. 1 ст. 165 ЦПК, не є перешкодою для повторного звернення з такою самою заявою в порядку, встановленому цим розділом, після усунення її недоліків.

Відмова у видачі судового наказу з підстав, передбачених п. 3-6 ч. 1 ст. 165 ЦПК, унеможливорює повторне звернення з такою самою заявою.

Заявник у цьому випадку має право звернутися з тими самими вимогами у позовному порядку.

Особливості подання та розгляду заяви про скасування судового наказу.

Відповідно до ст. 170 ЦПК боржник має право протягом **п'ятнадцяти днів** з дня вручення копії судового наказу та доданих до неї документів подати заяву про його скасування до суду, який його видав, крім випадків видачі судового наказу відповідно до п. 4, 5 ч. 1 статті 161 ЦПК. Заява про скасування судового наказу може також бути подана органами та особами, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Така заява про скасування судового наказу подається в суд також у письмовій формі.

Заява про скасування судового наказу має містити:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;
- 2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) заявника і боржника, їх місцезнаходження (для

юридичних осіб) або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України заявника та боржника, реєстраційний номер облікової картки платника податків заявника та боржника (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серію паспорта заявника та боржника для фізичних осіб - громадян України;

3) ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) представника боржника, якщо заява подається представником, його місце проживання або місцезнаходження;

4) наказ, що оспорується;

5) зазначення про повну або часткову необґрунтованість вимог стягувача.

4. Заява підписується боржником або його представником.

До заяви про скасування судового наказу додаються:

1) документ, що підтверджує сплату судового збору;

2) документ, що підтверджує повноваження представника боржника, якщо заява подається таким представником;

3) клопотання про поновлення пропущеного строку, якщо заява подається після спливу строку, передбаченого частиною першою цієї статті.

У разі подання неналежно оформленої заяви про скасування судового наказу суддя постановляє ухвалу про її повернення без розгляду не пізніше **двох днів** з дня її надходження до суду.

7. У разі видачі судового наказу відповідно до п. 4 ч. 1 статті 161 ЦПК боржник має право звернутися до суду з позовом про зменшення розміру аліментів.

У разі видачі судового наказу відповідно до п. 4 та 5 ч. 1 статті 161 ЦПК, судовий наказ може бути переглянуто за нововиявленими обставинами у порядку, встановленому главою 3 розділу V ЦПК.

Така заява про скасування судового наказу не пізніше наступного дня передається судді, визначеному у порядку встановленому ЦПК.

Якщо заява боржника про скасування судового наказу, подана після закінчення строку, який встановлений ст. 170 ЦПК, вона повертається, якщо суд за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку для подання цієї заяви.

У разі відсутності підстав для повернення заяви про скасування судового наказу, суддя не пізніше **двох днів** після її подання постановляє ухвалу про скасування судового наказу, в якій роз'яснює заявнику (стягувачу) його право звернутися до суду із тими самими вимогами в порядку спрощеного позовного провадження. В ухвалі про скасування судового наказу суд за клопотанням боржника вирішує питання про поворот виконання судового наказу в порядку, встановленому ст.. 444 ЦПК.

Набрання судовим наказом законної сили та видача його стягувачеві.

Він є чинним у разі ненадходження заяви від боржника протягом **п'яти днів** після закінчення строку на її подання та за наявності даних про отримання боржником копії судового наказу (ст. 172 ЦПК).

Суд протягом **п'яти днів** з дня набрання судовим наказом законної сили надсилає його копію (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого судового наказу в Єдиному державному реєстрі судових рішень та Єдиному державному реєстрі виконавчих документів, стягувачу на його офіційну електронну адресу або рекомендованим чи цінним листом у разі відсутності офіційної електронної адреси.

Також, відповідно до ст.. 173 ЦПК, суд може внести виправлення до судового наказу, визнати його таким, що не підлягає виконанню, або відстрочити або розстрочити виконання судового наказу в порядку, встановленому ст. 432 та 435 ЦПК.